

Budkavlen 2014

Budkavlen 2014 ägnas frågeställningar om kulturarvet ur några speciella synvinklar. Dels är det fråga om hur kulturarvet överhuvud börjar nyttjas som begrepp i Svenskfinland, dels hur vissa materiella produkter såsom t.ex. kvinnlig hemslöjd börjar betraktas som ett kulturarv inte bara värt att bevaras utan även vidareutvecklas. Den första vägen att nyttja kulturarvet – också med ekonomiska förtecken – uppstod redan på 1920-talet. I vår tid finns otaliga exempel på hur kulturarvet, det lokala arvet och vissa produkter nyttjas med denna stämpel. Det kan som i en av artiklarna gälla t.ex. bagerier och chokladbutiker. Då är det fråga om att vädja till konsumenternas känsla för det förgångna, det ”äkta” och småskaliga. Det faktum att kulturarvet hos deras bärare ofta väcker känslor av stolthet kan undersökas när det gäller det nationella kulturarvet och det lokala arvet.

Alla dessa aspekter finns med i detta nummer av Budkavlen. Kulturarvet positioneras i denna volym i en nutida senmodern situation, där blickarna också riktas mot det förflutna. Ekonomiska synsätt inom kulturarvsfältet vinner alltmer plats, samtidigt som tankegångarna om kulturarvet tar upp epoker med en anorlunda mera självförsörjande ekonomi i bakgrunden. Brands, marknadsföring på nätet samspelar med diskurser om det handgjorda, självtillverkade och lokala i produkter eller representationer som mat, textilier och trähusbebyggelse.

I etnologisk vetenskaplig text har begreppet kulturarv florerat alltsedan 1990-talet. Då lyftes dels identitetsfokuserande processer fram, dels de ekonomiska som framgår av meningens ”kulturarv är något som ingen riktigt kan definiera, men som alla vill sälja”. De senaste tolkningarna är att ju starkare globaliseringen och kommersialiseringen är, desto mera vinner det lokala kulturarvet och historiebruken. De nationella kulturarven överflyglas av de

regionala. Från att kulturarv ”ursprungligen” varit ett begrepp som konstruerats ur tanken om nationer och folk, dvs. ”vad ett folk i fråga om (andlig) kultur övertagit från tidigare generationer” (Aronsson 2004, 143 citat ur Svenska akademins ordbok 1887), har begreppets innebörder fluktuerat också vad gäller det svenska kulturarvet i Finland. Johanna Björkholm spårar hur begreppet använts i tidningar, tidskrifter och övriga tryckalster. Hon söker de diskursiva trenderna och de olika mönster som återkommer när man talar om kulturarv, men också hur uppfattningarna över tid förändrats. Fokus är på perioden 1880-2000, dvs. över en hundraårig period, som omfattar både mobiliseringen och det ständiga värnandet av det svenska i Finland. Begreppsdefinitionen omspänner då genomgående företeelser av en ”romantisk” karaktär och ett avståndstagande från det moderna, industrialiserade. I vissa fall får termen en civilisatorisk anstrykning och ofta sammanslås begreppet kulturarv att omfatta hela den svenska kulturen i Finland. Under det sena 1900-talet användes ordet främst av akademiker både i bemärkelsen nationellt arv och kulturgods för speciella grupper.

I följande artikel tar Maria Ekqvist upp just en speciell form av materiell kultur, nämligen den folkliga textilen. Hon fokuserar i sin artikel på hur husmodersföreningen Marthaförbundet ville lyfta fram den textila traditionen i de svenska socknarna i Finland. Hon gör detta med betoning på hur denna tradition sågs som ett kvinnligt område med stor potential. Till husmorsidealet hörde arbetsförmåga, styrka och besittande av praktiska kunskaper och via textilarbetet ansåg man inom föreningen sig kunna skapa en ytterligare grund för husmödrarna att stå på och bidra till det så viktiga arbetet att befästa både sig själv som grupp och en hembygdskänsla och stolthet över sin egen trakt. Maria Ekqvists artikel baserar sig främst på uppfattningar om textilarbetet såsom det framkommer i föreningens egen tidskrift

Husmodern under 1920- och 1930-talen. Till processen hörde även skapandet av Marthas hemslöjdsarkiv, som nu finns anslutet till det kulturvetenskapliga arkivet Cultura vid Åbo Akademi. Detta arkiv skulle utgöra ett dokument över det textila kulturarvet, som skulle vara till nytta även i skapandet av nya textilier. Därvid ger artikeln även ett nytt perspektiv på detta arkiv. Utgångspunkten är förekomsten av en *invented tradition*-process där det särartade för svenskheten ges materiell form enligt folkkulturen.

Kajsa Rytikoski går i sin artikel om Erasmus-studerande in på hur studenter av olika europeisk nationalitet förhåller sig till sitt nationella arv och hur de uppfattar vilken särart deras respektive länder har, som de antingen vill föra fram eller ej under sin tid utomlands. Hon studerar även den växelverkan som studenterna lyckas få eller ej lyckas med till det destinationsland de under perioden befinner sig i. Vad lär man sig av kulturen i det land man studerar? Frågan är alltså hur det sker en kulturförmedling mellan studenterna sinsemellan och mellan värdland och student? Kajsa Rytikoski, som stöder sig på tio djupintervjuer bland studerande i Galway, Irland, fann att respektive nationella kultur sällan framhävdes direkt, men ofta indirekt vid vissa temakvällen där mat och musik kunde vara i fokus. Å andra sidan fann hon studenterna befinna sig i en Erasmusbubbla, där kontakterna till värdlandet ofta blev väldigt vaga. Som de flytande främlingar (*liquid strangers*) studenterna var, var det snarast en alleuropeisk studentkultur som etablerades, vilket ju har varit en av målsättningarna med Erasmusprogrammet överlag.

Med Carina Sjöholms artikel om ”värdskapets betydelse i upplevelsebaserade butiker” kommer vi in på temat senmodern konsumtion och kulturarv. Inom ”den nya ekonomin” är det inte bara så att kulturarvet blir en försäljningsstrategi, utan även sociala relationer kan bli en ”produkt” och något som konsumeras. I artikeln är fokus på sådan konsumtion i två profilerade butiker, ett bageri och en chokladbutik i en mindre universitetsstad i Sverige. I

sin småskalighet kan bageriet vädja till kundernas nyfikenhet och erbjuda kvaliteter som ”förutom servicemötet och butiksutformningen dessutom erbjuder ett möte med ett slags icke-standardiserat hantverk där besökaren ofta förväntas kunna något om hantverket för att kunna orientera sig, men samtidigt ofta är en nybörjare som vill lära sig mer av de kunniga och initierade säljarna”. Individerna får klarare roller och uppköpet blir en annan form av aktivitet än i regelrätta snabbköp. Artikeln är kulturanalytisk och läsaren får dels ta del av det redan passerade, en kort butikshistoria inom det svenska samhället, och därmed det något främmande och hur det är att bli återinförstådd i nygamla köprutiner i en helt ny kontext. Det materiella, det symboliska, det synliga och det sociala visas i artikeln ingå i ett speciellt mönster.

I Thomas Rosenbergs artikel om hur bevarande av gamla trähus i staden Lovisa med publikenemang Lovisa Historiska Hus i fokus, visas hur ett evenemang som detta kan leda till en nytolkning av hela staden. I processen har det ofta varit nyinflyttade som med sina trähusreparationer deltagit i att göra staden vackrare. Som en naturlig fortsättning kom så bostadsmässan Lovisa Historiska Hus till stånd, där invånarna i sådana hus öppnar sina privathem för besökare. I det mycket populära evenemanget deltar upp till 10 000 besökare årligen. Thomas Rosenberg tar fasta på fyra grundpelare i bostadsvisningarna. Dessa är *husen, hängivenheten, historien och hemlängtan*. Enligt dessa teman beskrivs evenemanget där deltagarnas egen aktivitet är utgångspunkten, den byggnadshistoriska synvinkeln avgörande för aktörerna och hemlängtan ett av stråken i besökarnas upplevelser. Lovisa fick i ett slag en helt ny image, vilket också bidragit till att stärka invånarnas identitet. Idyllen har gått att sälja utan att man förlorat sin själ.

Med alla dessa artiklar visar dagens kulturforskare på möjligheterna för en djupare förståelse för kulturarvsprocesser under olika tidsåldrar. Det viktiga har varit att utvärdera hur det inom kulturarvsfältet ofta är fråga också om kommunikations- och också konsum-

tionsprocesser, där man vill antingen bara visa eller också sälja något till utomstående. Härvid har de teoretiska utgångspunkterna varit avgörande för att öppna processerna och då blir begrepp som förmedling, återanknytning till gångna historiska epoker och både skapandet och nyskapandet viktiga. I dagens upplevelseekonomi är det självklart att det inte bara är fråga om produkter som byter ägare utan om att skapa attraktiva tjänster, platser och upplevelser. När kultur och ekonomi går samman finns det inget renodlat, utan mycket är det fråga om stämningar, känslor och blandningar av det privata och offentliga, av det intima och det hemlika. Aktörernas roller kan också bli omkullkastade och en strävan till en ny gemenskap ”på gammal grund” verkar vara uppenbar, något som forskarna också noggrant beskriver.

Sådan var kulturforskarens roll inte under mitten av 1900-talet. I den avslutande artikeln får detta nummer av Budkavlen en värdig avslutning om forskningens villkor i ett tidigare skede. Raoul J. Granqvist tar sig an framstående etnolog och folklivsskildrare, Erla Husgafvel, som hade sin mest aktiva tid

på 1920-, 1930- och 1940-talen, men som fortsatte sitt engagemang för den folkliga kulturen in på 1970-talet. Han ger en inlevelsefull skildring av en av pionjärerna i samlingsarbetet, där huvudintresset hos Erla Husgafvel låg i att skildra folkets tro, folkseden, folkmedicinen, trolleri, gåtor, ramsor, rim och visor. Framförallt årscykeln och årshögtiderna, grannhjälpen (talko) och det annorlunda och marginella låg i fokus, spelmän, sångerskor, konstnärer, byoriginal och kufar får hos henne sin inkännande skildrare. Raoul J. Granqvist sammanfattar hennes aktiva gärning i forskningens tjänst med att påpeka hur det etiska men också nästan drömska förhållningssättet ledde till en poängtering av samarbetet och bygemenskapen. Erla Husgafvel var en föregångare i det att hon lät sitt personliga engagemang färga sin gärning. Efter flyttningen till Sverige 1946 kunde hon och hennes man förverkliga sitt finländskt-österbottniska ideal på Fulisbacka gård i Småland på ett mycket originellt sätt. När dagens forskare upptäcker en strävan efter gemenskap i kulturarvsprocesserna, försökte Erla Husgafvel på sin tid förverkliga sin strävan på ett praktiskt-rituellt sätt.

Anna-Maria Åström

Budkavlen 2014

Budkavlen in 2014 is devoted to questions of cultural heritage from some special perspectives. These perspectives are partly a question of how cultural heritage, on the whole, is employed as a concept in the Swedish part of Finland, and partly a question of how certain tangible products such as female handicraft and wooden houses have begun to be regarded as a cultural heritage; not only worth preserving but also of being further developed and used for different purposes. The first wave of making use of cultural heritage – also with economic overtones/characteristics – had already emerged in the 1920s. In our time, there are countless examples of how cultural heritage,

local heritage, and certain products are used with this type of branding. It can be, as in one of the articles, applied, for example, to bakeries and shops selling chocolate. In these cases, it is a matter of appealing to the consumers' sense of the past, the “authentic” and small scale production. The fact that cultural heritage often evokes feelings of pride in the bearers and owners can be examined in terms of the national cultural heritage, and the local heritage.

All these aspects are included in this issue of Budkavlen. Cultural heritage is in this volume positioned from the point of contemporary

or late modern circumstances, where attention is also directed to the past. The economic perspective in the field of cultural heritage is gaining an ever more important role, at the same time the train of thought regarding heritage is taking up epochs with different, more self-sufficient economies in the background. Brands and online marketing interact with discourses on the handmade, homemade, and local products or representations such as food, textiles and buildings.

In ethnological scientific texts, the concept of cultural heritage has flourished since the 1990s. At that time, identity focusing processes was to a certain degree highlighted, as was to some extent the economic question, as illustrated in the phrase “cultural heritage is something that no one can really define, but everyone wants to sell.” The most recent interpretation is that the stronger globalization and commercialization become, the more the uses of local heritage and uses of history gain and grow. The national cultural heritage has been overwhelmed by the regional. From cultural heritage “originally” being a concept that was constructed from the idea of nations and peoples, i.e. “What a people in terms of (spiritual) culture have inherited from previous generations” (Aronsson 2004, 143 quotations from the Swedish Academy’s dictionary in 1887), the concepts meaning has fluctuated also in terms of the Swedish cultural heritage in Finland. Johanna Björkholm traces how the concept has been used in newspapers, magazines and other printed matter. She analyses the discursive trends and the different patterns that recur when talking about cultural heritage, as well as how perceptions have changed over time. Her focus is on the period 1880-2000, i.e. over a hundred year period, covering both the mobilization and the constant protection of “Swedishness” in Finland. The concepts definition encompasses consistent phenomena of a “romantic” nature and a rejection of the modern and the industrialized. In some cases, the term acquires the sense of civilization, and often combined in the concept of cultural heritage is the whole Swedish culture in Finland. During the late 1900s, the word was used pri-

marily by academics both in the sense of national heritage and the culture goods of special groups.

In the following article, Maria Ekqvist takes up a special form of material culture, namely traditional textiles. She focuses in her article on how the housewives association, the Martha Association wanted to highlight the textile tradition in the Swedish parishes in Finland. She does this with an emphasis on how this tradition was seen as a female area with great potential. The idea of being a good housewife included an ability to work, strength, and possession of practical knowledge. Through textile work it was considered, within the association, that an additional basis could be created for housewives to rely on, and also contribute to the all-important work of consolidating both themselves as a group, and a native sense and pride in their own region. Maria Ekqvist’s article is primarily based on perceptions of handicraft and textile work, as it is found in the association’s own magazine *The Housewife* in the 1920s and 1930s.

The process also included creating the Martha handicraft archives, which are now kept by the archives of cultural studies *Cultura* at Åbo Akademi University. This archive constitutes a rich documentation of the textile cultural heritage, which at a time was thought to be useful when creating new textiles. Therefore, the article also gives a new perspective on this archive. The starting point is the existence of an invented tradition-process where what is specific to “Swedishness” is given a material form according to the folk culture.

Kajsa Rytikoski, in her article on Erasmus students, investigates how students with different European nationalities relate to their national heritage, and how they perceive the uniqueness of their respective countries; that they either want to reveal or not during their time abroad. She also studies the interactions that students either succeeded with or did not succeed with, that is their contacts with the destination land during their period there. What does one learn about the culture of the

country in which one is studying? The question is thus concerned with how cultural contacts occur between the students themselves and between the host country and the student. Kajsa Rytikoski, with the support of ten in-depth interviews with students in Galway, Ireland, found that the respective national culture is rarely highlighted directly, but often indirectly at some theme evening where food and music could also be in focus. On the other hand, she found that the students were also in an “Erasmus bubble”, where connections to the host country were often very vague. As the “liquid strangers” the students were, it was rather a pan-European student culture that was established, which of course has been one of the overall objectives of the Erasmus program.

Carina Sjöholm’s article on “the importance of hosting in experience based stores” brings us to the theme of late modern consumption and heritage. In the “new economy” cultural heritage is not just a sales strategy, but even social relationships can become a “product” and something that is consumed. The article is focused on this type of consumption in two profiled stores, a bakery and a chocolate boutique in a small university town in Sweden. Because of their small scale, the bakery can appeal to the customers’ curiosity and offer qualities that “in addition to the service offered and the shop’s design also offer an encounter with a kind of non-standardized craft where visitors often expected to be told something about the craft in order to orient themselves. The customers are often beginners who want to learn more from the knowledgeable and initiated sellers.” The individuals have clear roles and purchasing becomes another form of activity different to that experienced in regular supermarkets. The article is an analysis of culture and the reader also find passages or an overview of the history of the stores in Swedish society. Therefore, he or she finds a strange reinvention of old shopping routines that are at the same time a new form in an entirely new context. The material, the symbolic, the visible, and the social are shown in the article to be included in such particular shopping patterns.

Thomas Rosenberg’s article on how the conservation of old wooden houses takes place in the town of Lovisa, with a focus on the public event Lovisa’s Historical Houses, shows how an event like this can lead to a reinterpretation of the whole town. In this process, it has often been the newcomers who, with their renovations to wooden houses, have participated in making the town more beautiful. As a natural extension, the housing exhibition Lovisa Historical Houses came into being, where the inhabitants of such houses open their private homes to visitors. In this very popular event, up to 10,000 visitors participate annually. Thomas Rosenberg focuses on four basic themes in the house showings. These are the *houses, devotion, history, and nostalgia*. According to these themes the event is described from a point of view where the participants’ own activities are the starting point; the building’s historical perspective is crucial for actors and nostalgia is one of the paths in the visitors’ experience. Through this public event Lovisa acquired, in one blow, a whole new image, which also helped to strengthen the inhabitants’ identity. It has been possible to sell the idyllic without losing its soul.

All these articles show how today’s cultural researchers can present new possibilities for a deeper understanding of the cultural heritage processes in different settings. The most important aspect has been to explore how the field of cultural heritage is also often a question of communication – and also consumption processes, where one wants either to just show or to sell something to outsiders. In this regard, the theoretical starting points have been crucial to opening the processes. Then concepts such as mediation, reconnecting to past historical epochs, and both creativity and innovation also become important. In today’s experience-economy, it is obvious that it is not just a matter of products changing hands, but about creating attractive services, places, and experiences. When culture and economy come together, there is nothing absolute, as so much is a matter of moods, feelings, and a mixture of the private and the public, of the intimate and the home. The actor’s roles can also be turned

upside down. A striving for a new community “communitas based on old traditions” seems to be apparent; something that researchers also in a self-reflective way describe carefully.

This was not the cultural role of researchers in the mid-1900s. The concluding article of this issue gives Budkavlen a worthy end concerning the conditions for researchers in an earlier period. Raoul J. Granqvist tackles an eminent ethnologist and portrayer of everyday life, Erla Husgafvel, who had her most active period in the 1920s, 1930s and 1940s, but who continued her commitment to folk life studies into the 1970s. He provides an immersive picture of a pioneer in collecting folk traditions. The main interest of Erla Husgafvel was to depict the people’s faith, people’s traditions, folk medicine, magic, riddles, rhymes, and songs. In particular, the annual cycle and the annual

celebrations, voluntary worker parties, the different and the marginal were her focus; musicians, singers, artists, village eccentrics and strange characters had in her an empathetic portrayer. Raoul J. Granqvist summarizes her active deeds in the service of research by pointing out how her ethical but also almost dreamy approach led to an emphasizing of cooperation and the village community. Erla Husgafvel was a pioneer in that she let her personal commitment color her work. After moving to Sweden in 1946 she and her husband fulfilled their Finnish-Ostrobothnia ideals on Fulisbacka farm, in Småland, in a very original way. When today’s researchers discovers a striving for a community in the cultural heritage processes, Erla Husgafvel tried, in her time, to realize this aspiration in a practical-ritualistic way.

Anna-Maria Åström

Temat för Budkavlen 2015 är Tema för Budkavlen 2015 är ”Ålder och generation”. Med begreppen ålder och generation kan man fokusera både på människans åldrar och generationer och föreställningar och praktiker kring dem. Men begreppen används även i överförd bemärkelse, om ting och artefakter, om materiellt och immateriellt kulturgods, i nyare tider även om apparatur och teknologisk utrustning. Redaktionen emotser korta abstrakt kring dessa ämnen före sista januari 2015.

Se Vägledning till författare.